

Distanserad tillvaro, fragmentariska relationer och historiska kvinnor

Finlandssvensk prosa 2021

I fjolårets finlandssvenska skönlitterära utgivning samsas det historiska med det samtida, det personliga med det samhällliga, det lokala med det globala, det handfallna med det passionerade. Debutanterna är återigen imponerande och bidrar med starka människoskildringar, medan de mer rutinerade namnen fortfarande håller fanan högt. Den litterära blicken riktas mot Ryssland och kriget, men också mot familjereaktioner och vänskap. Litteraturen utforskas flitigt av litteraturen själv. Platserna vi får resa till är många, bland annat Finström, Helsingfors och Jakobstad, men också Berlin, Dublin och London.

Familjeskildringar som berör

Maria Kallio (MK): Var ska vi börja? Är det någon av årets läsoplevelser som lämnat extra stort avtryck?

Daniel Wickström (DW): En av höstens starkaste läsoplevelser var **Quynh Trans** debut *Skugga och svalka*. Romanen är en barndomsskildring som präglas av utanförskap och sökande efter gemenskap. Varje kapitel är utformat som en liten anekdot eller kort novell, vilket gör att berättelsen inte har en tydlig dramaturgi, utan i stället genomsyras av ett tillstånd där det fragmentariska berättandet sammanförs med barndomens naivitet, flyktighet och uppmärksamhet. Slutresultatet blir en roman som tar fasta på det mesta, både det mörka och det ljusa.

Barnets lakoniska iakttagelser och konstateranden ger romanen en humoristisk prägel, men framför allt innebär *Skugga och svalka* ett bejakande av och en nyfikenhet på livets mångfald.

MK: *Skugga och svalka* lever långt på styrkan i Trans språk. Jag läser här en väldig längtan efter att uppgå. Berättarjaget i boken söker sig så nära intill sin mamma och sin bror som blicken tillåter och när det inte går att komma närmare använder han fotografier från broderns och mammans blåbärs-plockningsresa för att med fantasins hjälp ta sig in i deras minnen.

Tran skildrar ett allmänmänniskt utanförskap, det svåra i att andra människors inre världar alltid ligger i skugga för en utomstående betraktare. Också i småstadslivet och i barnets missförstånd och

tillkortakommanden finns mycket att känna igen sig i. I en scen beskriver Tran hur berättarjaget stannat uppe för att glädja sin mamma när hon kommer hem sent från arbetet på tvätteriet, men i stället för att bli glad åt åsynen av barnet väser mamman som en orm. Här skapar Tran utrymme för

igenkänning både i barnets stukade förvåning och i mammans desperata längtan efter att få komma hem och vara ifred. Ah! Det är genialiskt.

DW: En bok som till formen liknar *Skugga och svalka* är **Matilda Södergrans** kortroman *Nell*. Poeten Södergrans prosadebut är en vandring genom ögonblicksbilder från sommarvardagen, ögonblicksbilder som frusit tiden och brutit upp den i små isolerade entiteter av liv. Mellan dessa ögonblick skapas tomrum som i stället fylls av känslor. Trots det poetiska språket har romanen en tydligt berättande, om än fragmentarisk, form.

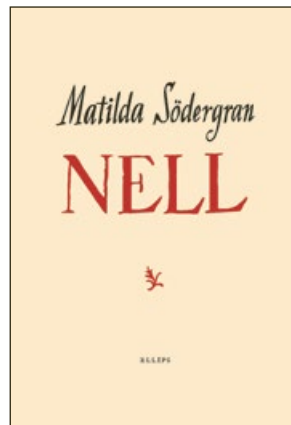
MK: *Nell* är en liten bok med stor kraft i slaget. Den utspelar sig under några grönskande sommar-månader och i centrum står Nell, som genomlever en sorgprocess. Vilan och promenaderna ramar in hennes ensamma dagar. Mamm är otillräknelig och döende, och med papp går det inte att prata om allvarliga saker. Nell har en tik och sina tankar som sällskap när hon rör sig genom en värld som ömsom är tröstande och ömsom påträngande i sin frodiga sinnlighet.

Jag kan inte låta bli att läsa *Nell* som ett slags fortsättning på Södergrans föregående bok, diktsamlingen *Överlevorna*, som också handlade mycket om sorg och förlust och minnen. I *Överlevorna* är blicken inåtvänd med korta detaljorienterade utblickar, i *Nell* är blicken närmast desperat utåtriktad, världen är här livsnödvändig distraktion. *Nell* är berörande litteratur om självständighet, ensamhet och beroende i dödens närhet.

DW: Förutom sorgen och förlusten behandlar romanen också relationen mellan barn och föräldrar på ett vackert sätt. De få karaktärerna synliggör och framhäver det band som finns mellan dem.

Sara R. Accido

Fredrik Bäck

Andrei Palomaki

Sorgen, förlusten och relationerna gestaltas genom ett iakttagande av vardagen och omgivningen där det är det lilla som är i fokus och där det yttre och inre vävs samman. Södergran vill inte ge oss något gratis, läsaren får själv fylla i tomrummen mellan fragmenten; det är genom läsningen och eftertanken *Nell* stiger fram ur dimman.

Henrik Janssons roman *Vi åkte för att träffa farsan* är som en finlandssvensk litterär roadmovie där vi får följa Ziggy och hans bror Kajtsu under en resa från Åbo till hemtrakterna i norra Österbotten, där de ska hälsa på sin gamla pappa. Det är en fantasifull och lite spretig roman, människomötena under resan är både osannolika och underhållande, men riskerar att övergå i det konstlade och godtyckliga.

Som sig bör i en roadmovie beger sig protagonisten Ziggy även ut på en existentiell resa; bilresan fungerar särskilt bra som ett medel för att framkalla minnen från svunna tider, vilket i sin tur hjälper Ziggy att försonas med det förflutna och de människor som han har sårat eller som har sårat honom.

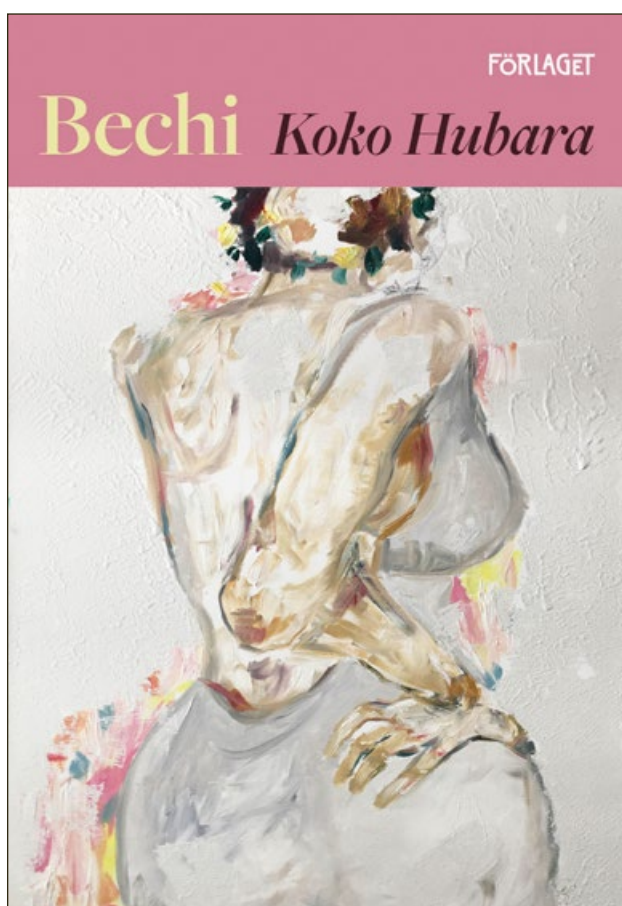
MK: **Koko Hubaras** *Bechi* behandlar också sårade känslor mellan föräldrar och barn, men här är det mödrars och döttrars snåriga relationer som undersöks.

DW: *Bechi* och hennes mamma Shoshana närmar sig varandra genom litteraturen: Shoshana är författare, i första hand till en autofiktiv roman som fått stort genomslag, medan *Bechi* själv är litteraturvetare. En litteraturvetare vars graduämne har tydliga kopplingar till förhållandet till mamman: autofiktivitet och moderskap.

Romanen utspelar sig på flera tidsplan. Det yttre tidsplanet är ett dygn, då *Bechi* ska berätta för sin mamma att hon är gravid. Därtill kommer *Bechis*

egna tillbakablickar på barndomen samt Shoshanas tillbakablickar på flytten till Finland och tiden som småbarnsförälder. Dessutom avslutas romanen med Bechis mormor Rivkas berättelse om sitt eget giftermål och sina barn.

Dessa tidsplan, och den information om karaktärerna vi får från olika håll, gör att en komplex karaktärsbeskrivning växer fram. Man läser både Bechi och Shoshana med värme, samtidigt som de inte alltid är så sympatiska karaktärer. Hubara har lyckats väl i att fånga relationen mellan mor och dotter; deras relation skrivs fram på ett finurligt och

roligt sätt, vilket kan bero på att läsaren blir medbjuden i karaktärernas inbördes dynamik. Romanen och karaktärerna växer fram för läsaren också på så sätt att förklaringen till ett visst beteende eller relationen till någon framkommer först i någon av tillbakablickarna. Jag gillade den här romanen och blev både berörd och illa berörd.

MK: Jag tyckte att den här romanen på ett utsökt sätt beskrev hur svårt det blir att kommunicera med varandra också, eller kanske speciellt inom nära relationer, om allt den andra gör tolkas genom ett ne-

gativt filter. Bechi lever i tron att hon är ett önskat barn, och allt Shoshana gör tolkar Bechi genom detta filter. Redan som barn testar Bechi gränserna för moderns tillmötesgående och söker under Shoshanas välvilliga yta efter de äkta, nattsvarta känslor hon tror ska finnas där. Romanen har också en hel del intressanta saker att säga om moderskap kontra konstnärskap och om hur obehandlade trauman går från generation till generation. Det här är en av årets pärlor, i mitt tycke.

I **Mayvor Palmborgs** verklighetsbaserade roman *Imorgon kanske mor kommer* är avgrunden mellan mor och barn i första hand fysisk. Det är 1920-tal och Anni från Karelen kommer till ett nytt liv i Österbotten, med ett faderlöst barn i magen. Hon tvingas ge upp sin son, Ilmari, och romanen följer sedan hans öden och utveckling i Österbotten och dokumenterar mamma Annis nya liv i Kanada. Saknaden, utanförskapet och de obesvarade frågorna präglar både Annis och Ilmaris liv.

Vänskap som utmanar och formar

DW: En annan roman som tar upp föräldraskap är **Elsa Kemppainens** debut *Riesling och mjölk*, men här tar sig föräldraskapet formen av ett verktyg för att kunna förhålla sig till sitt yngre jag. Romanen utspelar sig på tre tidsplan; den osäkra tonårstiden i högstadiet, den undflyende ungdomstiden i Berlin och den trevande nyblivna föräldern tillbaka i hemlandet. Till det yttre skiljer sig tidsplanen från varandra på ett väldigt tydligt sätt; alkoholen och drogerna på klubbarna i Berlin och blöjbyttandet hemma i Helsingfors. Men det finns teman som återkommer: det sexuella våldet i högstadiet och senare i Berlins nattliv, den djupa osäkerheten som ständigt finns närvarande under de sjutton år som förlöper mellan högstadietiden och tiden som nybliven förälder samt den ständiga undergivenheten i förhållande till personer i närheten som berättarjaget anser vara mer värda än hon själv.

Romanen växlar mellan ungdomens ytliga lättsinnighet och ett djupare mörker. Den är närmast kroppslig, formar sig enligt berättarjagets uppfattning av sin egen kropp. Texten ligger som ett tungt täcke av liknelser och metaforer över själva berättelsen. Det blir en hårfin linje mellan det för kom-

pakta och svettiga och det som sveper in historien i ett lager av dun som hjälper en in i drömmens och fantasins värld.

MK: Det är som om huvudpersonen Iris nästan tvångsmässigt skulle dras till personer som inte vill henne väl. Iris brottas med sin självupplevda färglöshet och kanske är det därför hon söker sig till vänner som hon upplever som mera färgstarka och säkra i sig själva. Det är som om Iris inte känner sig levande om det inte svider. Oavsett om det gäller vänskaper eller föräldraskap är det i smärtpunkterna hon hittar sina ankaren. *Riesling och mjölk* är en bok om en ung kvinnas utveckling genom olika slags relationer.

Paralleller kunde dras till **Elin Willows** finstämda roman *Nya namn* som tecknar en ung kvinnas utveckling, varmt och klart betraktad genom hennes vänskapsrelationer. Vid romanens början går huvudpersonen, Sofia, i åttonde klass och formar en första riktigt nära, närmast symbiotisk relation med en flicka som börjar i hennes klass. Denna relation fortsätter att påverka henne genom de årtionden som följer inom romanens pärm. Willows skriver träffsäkert och nyanserat och stilsäkert om flickors vänskap, men jag känner mig ändå mest tom efter att ha avslutat läsningen. Som om jag borde ha känt mera, men inte haft förmågan att engagera mig i huvudpersonen.

DW: Det karga och suggestiva språket förlitar sig på stämningarna framom detaljrika beskrivningar. Men samtidigt gör den uppräknande stilen och ett ofta förekommande ”jag” att det fantasieggande dör ut en aning, och känslan blir därför ändå att romanen inte går på djupet, utan förblir en uppräknande beskrivning.

Nya namn är fortfarande en vacker skildring av hur vänskapen gror, blomstrar och vissnar i en ständig cykel. Berättarjagets vänskapsrelationer har förälskelsens drag; känslorna är lika intensiva, närhetslängtan växer till ett begär, omgivningen blir konturlös medan vännen blir den klarast lysande stjärnan, och sedan uppbrottet som fortsätter att förfölja en. Det känns som att det finns något underliggande hos berättarjaget som hon inte förmår erkänna, vare sig för sig själv eller för den andra: inte nödvändigtvis någon romantisk lidelse, men ett slags platoniskt begär efter den andra.

MK: Vänskap är ett viktigt tema också i **Mia**

Janika Norrgård / Tom Backström

Sanna Mander

Francks historiska roman *Galanterna*. Året är 1912 och väninnorna Dagmar, Hilma, Ebba och Klara samlas i Dagmars och Hilmas lägenhet i huset Hoppet där de fördriver de långa, mörka och tråkiga januarikvällarna med att prata politik och framtidsdrömmar. Deras tillvaro är begränsad på grund av det orättvisa faktum att de råkar vara kvinnor i början av 1900-talet. Möjligheterna är få och väninnornas frihet kringskuren. Uppmuntrade av varandra skaffar de sig herrkläder, klär ut sig och tar chansen att njuta av restaurangliv, dans och utekvällar som oberoende unga män.

Huvudpersonen Dagmar är fritt baserad på Francks mormorsmor, som liksom romanens Dagmar drömde om att äga en egen hattaffär. Historiska fakta är insprängda i romanens berättelse och i form av utklippta tidningsartiklar, notiser och reklamer från tidigt 1900-tal. Vänskapen mellan speciellt Hilma och Dagmar skildras med stor känslighet. Bitvis står den och väger på gränsen till det romantiska, men när den småkriminella Magda gör entré och inleder en relation med Hilma (som allt mera frekvent väljer att presentera sig själv som Hjalmar) skiftar balansen och närhet byts till avstånd.

Liv Wentzels roman *Tillhanda* handlar mera explicit om lesbisk kärlek under tidigt 1900-tal. Platsen är Vårdö och handlingen får sin början när den unga Alva-Sofia går vilse under en snöstorm och hamnar hos familjen Mattsson, där hon inleder en trevande relation med äldsta dottern Amanda. Båda vet att deras tid tillsammans är utmätt. Hemmavid väntar Alva-Sofias fästman och också Amanda ska snart gifta sig. Gentemot traditionen och praktikaliteten står sig den passionerade kärleken slätt. Minnet av den måste räcka.

DW: Skildringen av vänskapen är också det som står ut i **Mathias Rosenlunds** roman *Theo*, i detta fall relationerna mellan tre gymnasiekillar. Deras vänskap målas fram på ett sätt som inte liknar den typiska skildringen av killars vänskap i gymnasieåldern. I stället är det en vänskap som rymmer många olika sidor: det känsliga, det solidariska, men också sårande och provocerande. Romanen skildrar förutom vänskap också Theos kamp med porrberoendet och ensamheten, och lyckas trots dessa svåra teman undvika att bli moraliserande, vilket gör romanen human och allmänmänsklig.

Rosenlund lyckas på ett smidigt sätt fånga det ungdomliga, trevande språket, som skapar en fin helhet tillsammans med de populärkulturella referenserna. Största delen av karaktärerna och relationerna förblir dock ensidiga och passiva, vilket gör att en annars fin läsoplevelse inte riktigt knyts ihop.

Den distanserade tillvaron

MK: Jag hade lite svårt att komma överens med **Alexander Öhmans** debutroman, den existentiella thrillern *Genomlyst*. Tematiskt berör boken frågor om skuld, ansvar och samvete och berättelsen väver skickligt ihop olika trådar, och ingredienserna är intressanta, men jag har en irriterande känsla av att språkdräkten är lite för stor för själva berättelsen. Vad tyckte du?

DW: Jag måste säga att Öhmans berättarstil hör till dem som stack ut mest bland de böcker jag har läst. Jag gillar hur *Genomlyst* förenar små frön till filosofiska eller litterära essäer med poetiska beskrivningar av omgivningen. Berättarjaget blir som ett slags förmedlare av en världsbild eller filosofi, som dock förblir rätt så diffus, kanske är det just kombinationen av filosofiska resonemang och spänningsroman som gör att själva berättelsen inte övertygar. Det blir helt enkelt två världar som krockar.

Men hur som helst utforskar romanen på ett finurligt och spännande sätt litteraturens plats i samhället och dess väg till sanning, samtidigt som den gör intressanta iakttagelser av sina egna litterära former.

MK: Roligt att vi tycker lite olika här! Jag tänkte i något skede att huj, så oerhört säkert berättarjaget plötsligt rör sig i världar som egentligen borde vara

honom helt främmande. Han verkar vara en ganska vanlig kulturnisse, men utan minsta tillstymmelse av tvekan kastar han sig in i ett hemligt uppdrag för att rädda en illegal invandrare i ett projekt som potentiellt kan få stora politiska konsekvenser. Han blir spionerad på och förföljd, men tar det med nästan övermänsklig ro. Han intellektualiserar allt, och verkar oerhört emotionellt distanserad, men jag undrar om inte det också kan läsas som samtidskommenterande? Bristen på engagemang, och en

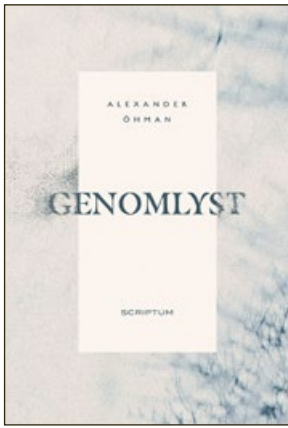
viss passivitet verkar central i många av huvudpersonerna i årets skönlitterära utgivning.

DW: Det är en intressant iakttagelse du gör angående distanseringen som en samtidskommentar, kanske är det vår samtids sätt att förhålla sig till lidande. Öhmans berättarjag talar för en litteratur som går nära inpå människan och det mänskliga lidandet, så som Dostojevskijs författarskap gjorde. Jag tror inte att intellektualiseringen och det mänskliga är väsensskilda i sig själva, vilket jag också tycker man kan se i *Genomlyst*; trots att själva berättelsen är rätt så osannolik är ändå karaktärerna skildrade på ett trovärdigt och sensibelt vis.

MK: Jag tror inte att det specifikt behöver vara lidandet som betraktas genom en lite distansrande lins, hela livet verkar en aning frånvarande hos många av protagonisterna i årets skönlitterära skörd... Också i **Otto Gabrielssons** *Motborgare*, som är utformad som ett personligt brev/dagbok tillägnad någon större organisation (arbetsförmedlingen? samhället?) verkar protagonisten ha svårt att få grepp om livet. Berättarjaget här har ändå en starkt uttalad vilja att ställa sig vid sidan av, att inte

Fredrik Bäck

Andrei Palomäki

Mika Tuominen

delta i varken arbetsliv, familjeliv eller andra normativa sammanhang. Bitvis är det nästan sanslöst tråkig och självsödande läsning, men allt emellanåt blänker det till av en oväntad humor. Boken är spretig och knölig och irriterande och lite riktninglös, barnslig och rolig och krävande, det är omöjligt att inte bli berörd. Och jag tyckte det var intressant att fundera över mina reaktioner på texten. Det är ett *mycket* personligt brev och en spetsig kommentar till det fenomen som kallas skvallervärde.

DW: Precis som Öhman för också **Sofia Elie** in metafiktiva dimensioner i sin debut *En gång kände jag – En multimodal rehabiliteringsjournal*. Romanen följer ett berättarjag som bearbetar vuxenlivet och tidigare kärleksrelationer genom terapi samt genom att läsa och skriva. Stilen är poetisk, språket är genuint och naket, och i berättarjagets förmåga att kasta sig in i olika relationer och i litteraturen kan man, bakom utsattheten för livet, också skönja en glimt i ögat.

Till romanens styrkor hör just det metafiktiva perspektivet, där berättarjaget kommenterar sitt eget skrivande och drar paralleller mellan sig själv och sina skrivande förebilder. Jaget diskuterar också tekniska val angående bland annat personpronomen och den fragmentariska formen, vilket gör att romanen på ett intressant sätt sätter sina egna gränser. Samtidigt lyckas den inte riktigt nå utöver dessa gränser, gå utöver det personliga för att nå det allmänmänskliga.

MK: Boken handlar om hjärtesorg och ångest. I centrum står en ung kvinna med ambivalent inställning till de många uppbrott hon ställts eller ställt sig inför. Tiden är i stort sett statisk, men ett slags framåt drivande nedräkning skapas via utdrag ur

kvinnans multimodala rehabiliteringsjournaler. Här möter man igen en berättare/huvudperson som ter sig påfallande passiv.

Jag hittar lite liknande drag i den namnlösa huvudpersonen i **Kaj Korkea-ahos** *Röda rummet*. Jag tycker att berättaren i den här boken är obehagligt neutral. Han är inte speciellt engagerad i sitt eget liv, något som känns som ett gemensamt tema för många av böckerna i år. Att huvudpersonerna mest bara driver runt och att de styrs i hög grad av slumpstyrda möten och av andras viljor. Jag tycker det finns drag av detta i *Röda rummet*, i *Nya namn*, i *Skugga och svalka*, i *En gång kände jag*, i *Riesling och mjölk*, i *Genomlyst* och också i någon mån i **Robert Åsbackas** *Kistmakarna*. Årets böcker är fulla av berättare som betraktar och flyter med i sina öden, utan att desto mera beröras av dem, kämpa mot dem eller reagera på dem. De bara driver med, maktlösa och ofta ganska viljelösa. Jag tänker att det här på något sätt speglar ett utbredd samhällsfenomen.

I *Röda rummet* tycker jag att det hade varit på sin plats om berättaren hade funderat lite mera på samtycke och samtyckets gränser. Vissa av Aimo Kangas och hans före detta partners praktiker är direkt hälsovådliga och i vissa fall baxnar man över berättarens känslökyla. Aimo Kangas förklarar till exempel sin goda ekonomi med att en före detta klient hos honom och partnern njöt av att bli ekonomiskt exploaterad. Den enda tanke detta väcker i berättaren är ett kallt konstaterande om att det i och med detta är avgjort att det är Kangas som ska betala för den gemensamma middagen de vid tillfället avnjuter. Jagberättaren ifrågasätter ingenting, förhåller sig bara kallt accepterande. Det verkar finnas en utbredd resignation inför sakernas tillstånd i årets prosautgivning, vilket är intressant att notera med tanke på mängden aktivistisk retorik som allmänt bedrivs på sociala medier.

DW: Berättarjaget i *Röda rummet* kunde gärna vara mer analyserande. Över lag är romanens karaktärer inte särskilt sympatiska; berättarjagets famlande efter makt över sitt eget liv och kontinuitet i vardagen som mest liknar en illaluktande dekadens; Aimo Kangas manipulativa upprepan av sin egen historia och Emmanuels destruktiva foglighet. Här är det egentligen inte det osympatiska hos karaktärerna som jag hakar upp mig på, för osympatiska

karaktärer kan ofta vara mer fascinerande och intressanta och faktiskt väcka mer igenkänning hos läsaren. Men en frånstötande karaktär blir ju inte per automatik intressant, utan även en sådan karaktär måste vara skildrad på ett trovärdigt sätt. *Röda rummet* ger nästan en för enformig och ytlig bild av karaktärerna, vilket framför allt tar sig uttryck i att tematiken, det vill säga sexualiteten, inte heller utmanar läsaren i särskilt hög grad.

Det jag tar med mig från läsningen av *Röda rummet* är skildringen av karaktärernas smärta, som fungerar som en källa till frågor om tvång, frihet, lust och makt. Berättarjagets idé om ett samband mellan musikalitet och sexualitet, som också hör till romanens grundtematik, är i sig intressant, och hade gärna fått utvecklas.

Erotiken blir över lag något som nästlar sig in i varje aspekt av livet, även döden och till och med på bostadsmarknaden. Det absurda i detta gör att *Röda rummet* naglar sig fast vid läsaren. Men då man slår igen boken är det med en känsla av otillfredsställelse. Det osannolika i berättelsen och de tillspetsade men ensidiga karaktärerna bildar en helhet som inte håller hela vägen, vissa delar känns ouppklarade trots romanens längd och trots att karaktärerna inte är så många.

Du skrev att Robert Åsbackas *Kistmakarna* också i viss mån hör till de romaner som präglas av en viljelöshet hos berättaren. Själv blev jag positivt överraskad av denna roman, för till en början fick jag en liknande bild av romanens berättarjag, författaren Erik, en trångsynt och passiv medelålders man instängd i en värld där alla andra gått vidare för länge sedan, drickandes lite för ofta, skrivandes lite för sällan. Men efterhand skriver Åsbacka in lager på lager och en verkligt mänsklig historia träder fram. Romanen skildrar en grupp människor som av olika anledningar blivit utstötta från arbetsmarknaden, och som i stället finner gemenskap kring att bygga kistor åt sig själva. Väldigt symbolladdat; kistan kan symbolisera den utdöende (eller redan utdöda?) socialdemokratin, men byggprocessen kan också, för att återigen ta upp det metafiktiva perspektivet, likna en författares arbetssätt, där hen genom sitt skrivande inkapslar sig själv i döden. *Kistmakarna* blir en roman som kombinerar teman som skrivande, politik, klass och ensamhet, och

som faktiskt lyckas koka ihop detta utan att slutresultatet känns konstlat.

MK: Viljelöshet är kanske vid närmare eftertanke inte det rätta ordet här. Jag skulle kanske mera rättvist säga att berättarjaget lider av en lite vilsen desillusionering, som han trots allt inte helt låter ta över. Året är 2018 i ett Sverige där Socialdemokraterna gjort sitt sämsta val sedan 1921. Den frånskilda författaren Erik, som på sistone inte lyckats så bra med skrivandet, hankar sig fram på arvoden som förtroendevald i socialnämnden. För att klara sig ekonomiskt när inkomsterna tryter bor han lite halvlagligt på sitt kontor i Föreningen Arbetarkultur och historias lokaler.

Tillsammans med några andra mer eller mindre utslagna original som vistas och bedriver verksamhet i samma byggnad går Erik en kurs i kistbygge. Föreningens ekonomi är dålig och via kursverksamhet kan man få extra finansiering, så kurs i kistbygge blir den kortsiktiga och lite makabert humoristiska lösningen.

Erik är en livslång socialdemokrat som inte känner sig hemma i sin samtid. Ska man alls kunna tro på en rättvis framtid, och kommer skrivandet, livet och kärleken någonsin att blomstra igen? *Kistmakarna* är en nutidsdystopi kryddad med mörk humor och en envist pockande hoppfullhet, också där det verkar som mörkast. Människan är trots allt ett socialt djur.

En annan av årets böcker som behandlar känslan av främlingskap i samtiden är **Magnus Londens** *No Change!* som är en småcharmig David mot Goliat-berättelse i vilken huvudpersonen heter Leif Storvik. Han är en 57 år gammal förändringskonsult som egentligen trivs bäst när saker och ting förblir som de varit. Men förändring är ofrånkomligt, speciellt i det dystopiskt färgade, framstegsivrande och framgångsdyrkande framtida Helsingfors där romanen utspelar sig. Leif råkar hitta på ett nytt koncept som går ut på att åstadkomma förändring utan att förändra, och i ett slag går han segrande ur kampen både med sin samtids mäktiga och sin egen stagnation.

Brott, kärlek och modernitetsreaktioner

MK: I *Den dansande ryssen*, **Mikael Crawford**s tredje roman, möter vi ett frodigt persongalleri och

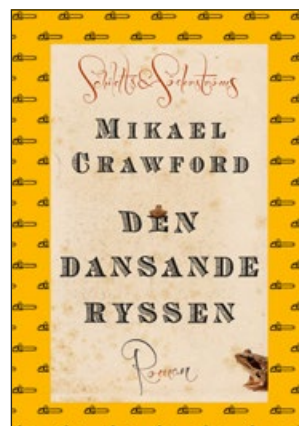
Linn Henriksson

Otto Donner

Fredrik Back

Fredrik Back

en lättsamt berättad kriminalintrig. Också här står kampen mellan tradition och modernitet. Crawford befolkar sin östnyländska landsbygdsscen med rätt hastigt tecknade klichéfigurer: den karriärsinriktade stadsdirektören, den berömmelsehungrige kapitalisten (komplett med skrytbåt och värdelös underhugare), alkoholiserade troféfruar, skurkaktiga oligarker och karaktärsfasta byoriginal. Som i Magnus Londéns *No Change!* är detta en berättelse om den lilla människans seger över det maktfullkomliga kapitalet, men främst verkar Crawford sikta på att underhålla genom persongalleriets finurligheter och egenheter. Nyskapande är det måhända inte, däremot bitvis riktigt underhållande!

DW: Detsamma kunde jag säga om **Maria Grundvalls** roman *Enhörningen*, som är en lätt-samt berättelse om en helt vanlig finlandssvensk fyrtioåring och en engelsk filmstjärna. Det händer inte mycket i boken, utan läsaren får främst följa med protagonisternas trötta livssituation. En sådan avsaknad av handling behöver inte ligga verket till last, men kräver i stället något annat av berättelsen – förmedlandet av en stämning, känsla eller ett tillstånd – vilket *Enhörningen* tyvärr inte tillgodoser. De två protagonisterna är något av ett mysterium; de träffas aldrig (vilket i sig är bra i sin oförutsägbarhet) och är överhuvudtaget inte så lika, bortsett från att båda anser sitt liv vara otillfredsställande, vilket gör att de parallella perspektiven mest stör läsningen. Språket är finurligt och kreativt men riskerar slå över i överdrifter, formuleringarna innehåller ofta ett substantiv eller förstärkande ord för mycket.

En annan *feelgood*-berättelse är **Ann Holm-Mörns** *Fabriken*, egentligen en historisk roman som

föreñar minnen från Holm-Mörns gammelmormors tid som fabriksarbetare i Oravais med fantasier om det liv som kvinnorna levde i hyreskasernerna i det lilla samhället som omgav fabriken. Dialogerna är skrivna på dialekt, vilket gör romanen personlig, och trots kvinnornas hårda liv känns boken ändå behaglig, för det finns alltid en känsla av att allt kommer att ordna sig.

MK: För *feelgood* kunde man också läsa **Mikaela Nykvists** *Av styrka mot ljus*. Det är den fjärde delen i en fiktiv släktkrönika som inleds 1852 med Vasa brand. Romanen sparkar i gång år 1868 i New York med svenska Amalia Adlerhjelmns lite melodramatiska mardrömstillvaro i den nya världen. Som kontrast löper en annan berättelselinje om mejeriverksamhetens industrialisering i Vasatrakten. Nykvist skriver detaljerat och drivet, med stor kärlek till sina protagonister.

DW: I stället för *feelgood* är det spänning som gäller i **Karin Collins** roman *Nära till natten*. Likt sommaridyllen Hangös höstliga skiftning till en mörk och stormpiskad håla lyckas Collins förvandla det lugna vardagslivet till ett mardrömslikt, långsamt annalkande, inferno. Olika karaktärer vävs skickligt samman till ett nätverk bestående av ond-ska, rädsla, sorg och en slags vanmäktig voyeurism. Men eftersom det är fråga om en uttalad spänningsroman skulle jag gärna ha sett den ta ut svängarna ytterligare, vridit upp spänningen en grad till.

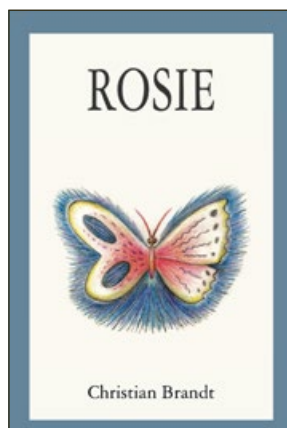
MK: En annan av årets spänningsromaner är **Annika Gustafsson-Flincks** *Det kallas att leva*, som är en bred berättelse om trauma och relations-trassel. Det tog lite tid innan jag lyckades reda ut vem som var vem och hur förälskelsetrådarna löpte i landsbygdsideyllen som i ett slag krossas när bib-

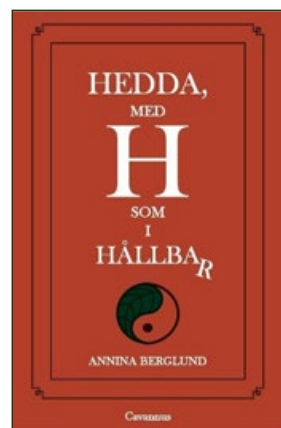
Sanna Mander

Andrei Palomaki

Pamela Brandt

Annina Berglund

liotekarien Eva Hansson hittas mördad. Den unga klassläraren Maria Sjögren, som råkar ha världens sämsta tur i kärlek, flyttar in i Eva Hanssons hus. I skogen runt huset lurar en ursinnig mördare som när som helst kan slå till igen.

Världar i förändring

MK: I *Det kallas att leva* är det de interpersonella relationerna som står i fokus. I **Björn Sundells** kriminalroman *Vänskapens marionetter* är det däremot en politisk skandal som står i centrum. Det är sent 1970-tal och i bushen i Ghana ska ett finsk-sovjetiskt vänskapsprojekt dras i gång. Ett litet fiffel växer sig större och hotar att få både personliga och diplomatiska konsekvenser 40 år senare. Romanen utspelar sig på flera olika tidsnivåer (snyggt sammanflätade) och spänningen hålls levande ända till slutet.

Stora politiska och personliga konsekvenser är på tapeten också i **Mikael Wahlforss** *Valentin* och i **Anders Mårds** *Storm över S:t Petersburg*.¹ Båda romanerna utspelar sig i huvudsak i Sankt Petersburg under tidigt 1900-tal. Finland står under hot om förryskning och i Ryssland kokar det av missnöje mot tsar Nikolaj II:s styre. Olika politiska aktörer blir alltmer radikala och tar till terroristiska handlingar för att skapa förändring.

I Mikael Wahlforss *Valentin* vecklar berättelsen ut sig ur den högadliga familjen Kobonskijs perspektiv. Yvonne och Tanja, döttrar till furst Andrej Ko-

bonskij, mister sin bror i ett terrorattentat och börjar båda på var sitt håll av olika orsaker engagera sig i det socialrevolutionära partiet. Kärlek, tragik och politik sår split i familjen. Kontrasten mellan furstefamiljens materiella välstånd och den idealism de flirtar med är väldigt intressant och Wahlforss målar skickligt och tålmodigt fram de lyxiga miljöer Yvonne och Tanja hör hemma i.

I Anders Mårds *Storm över S:t Petersburg* är det syskonparet Ebba och August Stenberg som har huvudrollerna. August har åtagit sig uppdraget att mörda ministerstatssekreterare Contantin Linder, eftersom denne ansågs vara för eftergiven i förhållande till Ryssland. Mård skriver inkännande och intresserat om terroristen Augusts psykologi. För Augusts del verkar mordet mest handla om ett behov av att få personlig bekräftelse på sin duglighet som man. Snarare än politisk övertygelse verkar han driven av ett behov av erkännande.

DW: Det politiska och personliga förenas också i **Sonja Nordenswans** roman *Till stoft för vinden*. Genom en finsk-irländsk släkt får vi följa Irlands och Ålands politiska historia under början av 1900-talet. Huvudpersonerna Mary och Iris är så olika man kan vara, de kommer från helt olika kulturer, och till synes också från helt olika epoker; Iris skulle antagligen inte känna sig vilken i dagens Finland.

MK: **Dennis Rundts** *Big Daddy* handlar om fäder och söner, krig och kärlek, om ett Finland i tillblivelse och om att medelst flexibel moral tälja businessguld i Amerika. År 2019 utkom Rundt med boken *My Darling Dolly* som handlade om hans mor och mormor, och nu i och med *Big Daddy* är det hans pappa, farfar, en farbror och morfar som spelar huvudrollerna.

¹ Se också [Carl-Magnus Fogelholms](#) respektive [Thomas Rosenbergs](#) anmälningar av romanerna i *Nya Argus* 12–13/2021.

Annina Berglund: *Hedda, med H som i hållbar*. Cavannus.

Christian Brandt: *Rosie*. KAIN.

Karin Collins: *Nära till natten*. Schildts & Söderströms.

Mikael Crawford: *Den dansande ryssen*. Schildts & Söderströms.

Sofia Elie: *En gång kände jag – En multimodal rehabiliteringsjournal*. Förlaget M.

Karin Erlandsson: *Hem*. Schildts & Söderströms.

Mia Franck: *Galanterna*. Förlaget M.

Otto Gabrielsson: *Motborgare – Personligt brev*. S & S.

Fredrik Geisor: *Fyra män i träkanot – kanonsommaren 1946*. Boklund.

Maria Grundvall: *Enhörningen*. Schildts & Söderströms.

Annika Gustafsson-Flink: *Det kallas att leva*. Litorale.

Ann Holm-Mörn: *Fabriken*. Litorale.

Koko Hubara: *Bechi*. Förlaget M.

Henrik Jansson: *Vi åkte för att träffa farsan*. Scriptum.

Elsa Kemppainen: *Riesling och mjölk*. Förlaget M.

Kaj Korkea-aho: *Röda rummet*. Förlaget M.

Kjell Lindblad: *Bågskytten*. Schildts & Söderströms.

Magnus Londen: *No Change! Konsult Lefa kommer igen*. Schildts & Söderströms.

Paul Modeen: *Från idyll till inferno*. Litorale.

Anders Mård: *Storm över S:t Petersburg*. Förlaget M.

Sonja Nordenswan: *Till Stoft för vinden*. Litorale.

Mikaela Nykvist: *Av styrka mot ljus*. Runsorina Books.

Mayvor Palmberg: *I morgon kanske mor kommer*. Boklund.

Mathias Rosenlund: *Theo*. Schildts & Söderströms.

Dennis Rundt: *Big Daddy*. Scriptum.

Björn Sundell: *Vänskapens marionetter*. Litorale.

Matilda Södergran: *Nell*. Ellips.

Quynh Tran: *Skugga och svalka*. Förlaget M.

Nalle Valtiala: *Ord*. Litorale.

Mikael Wahlforss: *Valentin*. Scriptum.

Liv Wentzel: *Tillhanda*. Litorale.

Elin Willows: *Nya namn*. Förlaget M.

Robert Åsbacka: *Kistmakarna*. Schildts & Söderströms

Alexander Öhman: *Genomlyst*. Scriptum.

Farfar Joel Rundt (1879–1971) är småbrukarson från Kovjoki som genom flitigt arbete blir lärare och sedan produktiv författare och en av de kulturella *influencers* som var med och formade det unga Finland. Morfar Carl-Julius Warren *aka* Larry Harg har näsa för affärer (och för när det är dags att gå under jorden) och lyckas skrapa ihop en hel förmögenhet trots hårdkokta kumpaner och maffians inblandning.

Romanen blandar fakta och fiktion och har ett underbart driv i texten. Förändringens vindar blåser genom karaktärernas liv med nästan orkanstyrka och alla beslut som fattas känns hastiga, improviserade, som om det brann i knutarna. Ingen verkar riktigt veta vad de håller på med, som det väl ofta är i livet, men till sist lägger sig allt till rätta ändå som om det hade planerats hur väl som helst.

Takten i **Paul Modeens** *Från idyll till inferno* är betydligt lugnare och jag kan inte låta bli att önska att författaren i skildringen av sin släkts ingermanländska historia hade gett sig lite mera frihet i fiktioniseringen. Det är svårt att skriva släkthistoria utan att bli alltför respektfull!

DW: Jag har samma upplevelse av **Fredrik Geisors** *Fyra män i träkanot*, som känns mer historisk än fiktiv. Det är en roman om fyra unga krigsvete-

raner som kämpar mot minnena från kriget genom att träna och tävla med sina kanoter. Den är skriven på ett rappt och underhållande språk, och ger ett fint porträtt av ungdomlig sommar i 40-talets Vasa, men för mig blev det historiska perspektivet mer dokumenterande än suggestivt.

Noveller och vilsenhet

MK: Vilsenhet som tema slår mig ganska hårt hos många av karaktärerna i **Kjell Lindblads** novellsamling *Bågskytten*. Här går folk förlorade i sina spegelbilder, i sitt skrivande, i glömska eller i uppslukande rollspel. Återblicken är ett viktigt element i samlingen som mycket också handlar om längtan. Bitvis är det riktigt kusligt, ordentligt hjärtskärande och som underton klingar ett starkt vemod.

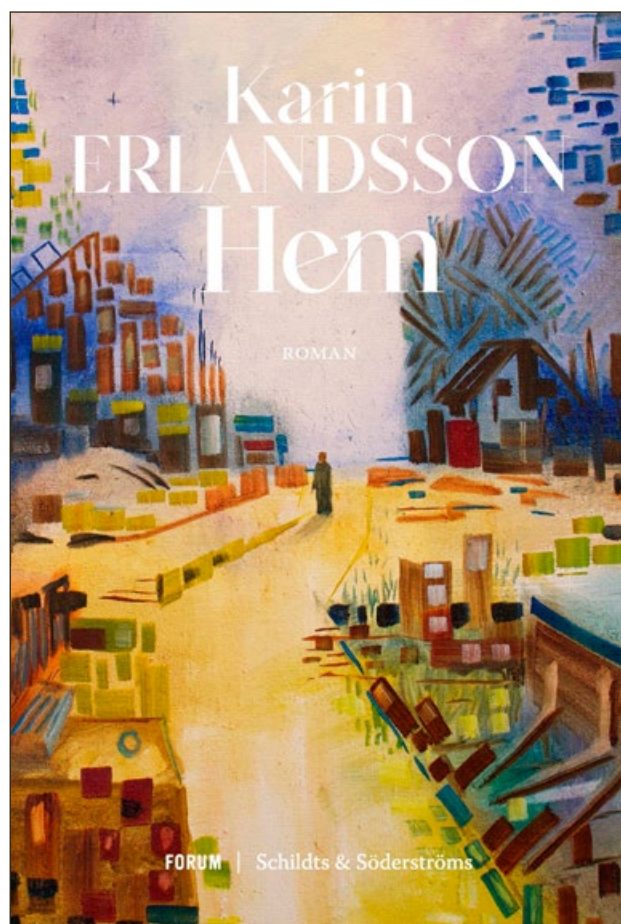
Christian Brandts kortroman *Rosie* är till både stämning och tematik en nära släkting till många av novellerna i *Bågskytten*. Berättelsen börjar i en lägenhet på fjärde våningen i ett avfolkat höghus i en fiktiv stad. Utanför härjar ett krig som ingen riktigt vet vad det handlar om, men huset skakar av bombkrevader och faran är överhängande. Joe är huvudpersonen, som verkar hyperfokuserad på Ro-

sie, hans älskade. Dock bryts hans fokus frekvent av olika drömlika eller psykotiska episoder när han plötsligt vaknar till och finner sig förflyttad geografiskt och i ålder. Är Rosie verklig? Var befinner sig Joe? Var sker det som händer? Om det händer? Som läsare befinner man sig på lösan sand. Tolkningmöjligheterna är så många och så försiktigt antydda att helheten känns splittrad. Det är lätt att gå vilse bland detaljerna på ytan.

Ytterligare ett slags vilshenhet är det bärande temat i **Annina Berglunds** debut, kortromanen *Hedda med H som i hållbar*. Huvudpersonen Hedda är så oerhört upptagen av att fundera på hur hon ser ut i andras ögon att hon helt tappar greppet om sig själv och närmar sig en närmast katastrofal utbrändhet. Genom en lite påklistrad himmelsk intervention får hon dock en ny chans. Berglunds huvudperson är uppfriskande osympatisk, men takten i berättelsen hade gott kunnat skruvas ner något. Upplösningen kunde ha underbyggts bättre.

DW: Utöver Lindblad har också **Nalle Valtiala** gett ut en samling noveller, *Ord*. Novellerna i *Ord* är underfundiga, kreativa och sinsemellan väldigt olika. Situationerna karaktärerna ställs inför är närmast absurda; till exempel en chef som förlorar synen mitt i ett raseriutbrott riktat mot en underordnad, eller en hundrafemåring som blir kallad till förskolan. Men samtidigt som idéerna är fantasifula känns utförandet förutsägbart, både då det gäller själva narrativet och karaktärerna.

Några av romanerna är också utformade så att kapitlen kan läsas som noveller. Jag tänker på *Skugga och svalka*, men även på **Karin Erlandssons** episka roman *Hem*. Berättelsen har Åland som skådeplats och vi får följa med tio olika kvinnor från olika tider, allt från en invånare i en vikingaby på 800-talet till en kock på en sverigebåt på 2000-talet. Genom dessa kvinnors liv får läsaren uppleva hur lika moderskapet, familjen och hemmet sett ut för kvinnor under dryga tusen år. Jag är osäker på om det hör till romanens styrkor eller svagheter att kvinnornas livssituationer beskrivs på ett så liknande sätt. Berättelserna visar hur kvinnor och mäniskor i allmänhet varit påverkade och beroende av havet genom alla tider samt hur det patriarkala samhället tvingat kvinnan ta hand om hemmet och familjen. Samtidigt öppnar de upp för en tolkning

Jonas Wiken / Fredrik Beck

där det genuint mänskliga kanske inte förändrats så mycket under dessa tusen år. Men det känns också lite långsökt, eller snarare tråkigt, att känslan kring sexualitet, hem och moderskap är så lika i de nedslag som görs i historien.

MK: Mycket av spänningen som finns i *Hem* och frågorna som romanen väcker handlar om vad som kan betecknas som fast och vad som är föränderligt. Ju längre bakåt i tiden Erlandsson rör sig desto mera behövs fantasins hjälp. Vad kan vi veta om moderskärlek på 800-talet, eller om de första ålänningarna för 6000 år sedan? Hur mycket (eller litet) förändras människan av kulturen, med tiden? Bli r känslorna andra i takt med att vår begreppsvärld och vokabulär växer? Jag har svårt att tänka mig att den kärlek som Lia kände för sitt funktionshindrade barn i Saltvik år 800 skulle vara hemskt annorlunda jämfört med den som känns idag?

Som en återkommande symbol genom alla de tio berättelserna fungerar en liten, grå sten med en vit ring. Tio gånger plockas samma sten upp och varje gång tillskrivs den en ny betydelse. Det fasta och det föränderliga bor i en och samma sten och i

förlängningen är det väl på samma sätt med mänskligheten. Också havet bär en dubbelhet i *Hem*. Här är havet en farled som bär både bort och tillbaka. Havet är närvaro och avstånd.

Erlandsson är oerhört skicklig när det gäller att skildra förlust och att ladda en berättelse med sorgsna undertoner. Berättelsen om Amanda och Hjalmar i Lemland år 1869 och deras son Sven hör till det vackraste och mest hjärtskärande jag läst under året.

DW: Förmodligen kändes kärleken nog på samma sätt på 800-talet, men vi talar om och visar känslor på ett annat sätt idag. Som du säger är det fantasin vi måste ty oss till då vi ska föreställa oss hur det var att leva och känna på Åland på 800-talet, och då är ju risken stor att våra samtida uppfattningar och

beskrivningar av känslor slinker med i skildringen av dessa fiktiva 800-talsmänniskor.

Det som särskilt gör *Hem* värd att läsa är att den lyckas kombinera många olika övergripande perspektiv. Jag skulle hävda att alla de element som togs upp i inledningen till denna text; det vill säga det historiska och det samtida, det personliga och det samhällseliga, det lokala och det globala, det handfallna och det passionerade, på något sätt finns närvarande i romanen, vilket gör att den kan läsas på många olika sätt.

MARIA KALLIO
DANIEL WICKSTRÖM